

com a esperit—, com també el mitjà de la qual —conèixer-se a si mateix— són donats per la doctrina de la ciència.

Conclouré aquesta ressenya, en certa manera, igual com l'he començada. Val la pena endinsar-se en la lectura d'aquest llibre i, per descomptat, en l'excel·lent i complet estudi preliminar del professor

Salvi Turró amb el qual s'inicia. Hi ha pensadors molt més senzills de llegir, però una vegada familiaritzat amb el desplegament conceptual de Fichte, que ens aclareix Turró, es pot recórrer la complexitat del filòsof i, per què no?, plantejar-se continuar (reobrir) en solitari algun dels múltiples camins que ell obre i tanca.

Jordi González Parra

Universitat Autònoma de Barcelona

<https://doi.org/10.5565/rev/enrahonar.1259>

PELLUCHON, Corine (2018)

Manifest animalista: La causa animal com a camí per a un nou humanisme

Barcelona: Rosa dels Vents, 141 p.

ISBN 978-84-16930-41-8

Aquest llibre de Corine Pelluchon, professora de filosofia de la Universitat del Franc Comtat, comença amb una citació d'Abraham Lincoln sobre l'abolició de l'esclavitud. El president nord-americà demanava als seus conciudadans que estiguessin a l'altura de les circumstàncies, això és, que actuessin de manera original. Aquesta citació ja dona pistes sobre la manera com Pelluchon abordarà l'ètica animal: com una qüestió política. Abans de començar, però, cal destacar que l'obra consta de tres parts: la primera, «La causa animal avui», aborda un marc teòric i la necessitat d'incloure la qüestió animal dins el discurs polític; mentre que la segona, «La politització de la qüestió animal», emmarca la qüestió directament dins d'un discurs polític, i la tercera, «Propostes concretes», consisteix a passar a l'acció.

Primera part: la causa animal avui

1. *El que hi ha en joc en el maltractament dels animals*

El maltractament dels animals no només els encadena a ells, sinó també a nosal-

tres, els humans, en una praxi que ens ha fet oblidar què és la pietat. Conills, pollastres, ànecs, truges, guineus, visons, ratolins, mones, gossos, gats, cetacis, elefants, feres, bestioles de companyia, orangutans, peixos i toros són algunes de les nostres víctimes més directes, ja sigui pel mer *divertimento* que ens ofereix l'espectacle vexador, perquè els abandonem, perquè els explotem de manera intensiva o bé, com a danys col·laterals, perquè en destruïm l'hàbitat. Quan fem això «ofeguem la veu de la pietat, i així ens amputem una part de nosaltres mateixos» (Pelluchon, 2018: 15).

Pelluchon creu que la pietat és necessària, perquè engloba un concepte diferent de la moral i la justícia. La moral és ser responsable i la justícia es basa en uns principis. A totes dues nocions els cal rebre el suport de la força de la pietat, perquè sense ella la situació roman immòbil: els animals pateixen per culpa de la nostra indiferència. És precisament pel fet —tal com deia Jeremy Bentham— que els animals són sentents (experimenten plaer i alegria) que tenen agentivitat

(agency), la facultat d'expressar preferències i necessitats.

Per l'autora hi ha dos problemes: primer, el patiment animal *per se* i, segon, com nosaltres, pel fet de no prendre partit en la consideració de l'animal com a subjecte, el perpetrem. Ens allunyem del seu patiment i d'aquesta manera romanem insensibilitzats: no veiem els altres com a semblants nostres.

2. Estem en guerra contra nosaltres mateixos

Acceptar l'alteritat és una guerra doble, contra els animals, és clar, però també contra nosaltres mateixos i entre nosaltres mateixos. Derrida, a *L'animal que donc je suis*, parla d'«una guerra de la pietat» comuna a tothom, tant si ens trobem en el bàndol del respecte com en el de la indiferència, que és el que perpetua un model de violència extrema com si es tractés de violència ordinària.

Aquesta violència ha quedat institucionalitzada al cor d'Occident en forma de llei. La industrialització ha fet perdre l'horitzó tradicional i ja només ens queda l'ànima de dominar i l'avarícia. Per a Pelluchon això denota la nostra pròpia buidor. Un senyal que no prova sinó també la violència entre humans, sobretot vers els més febles: criatures, persones discapacitades i presos. Per això ens insta a acabar amb el problema d'arrel, això és, acceptar-nos com a éssers finits i vulnerables, perquè l'«experiència dolorosa» actua com «una revelació que colpeix» i que ens fa despertar (Pelluchon, 2018: 23).

3. Comprometre's amb generositat

Hi ha una ferida que es produeix quan algú amb sensibilitat s'identifica amb el patiment dels animals, quan algú es mostra despullat davant d'aquest fet. Això vol dir que és capaç de veure'n el patiment en un sistema que s'esforça a amagar-lo de manera molt eficient. D'altra banda, també cal vigilar que una sobreexposició al dolor animal no acabi insensibilitzant-nos.

Quan ens alliberem o ens alliberen de la ignorància del patiment dels animals, d'aquest món que n'ha convertit l'exploració en quelcom natural, necessari i indolor (Pelluchon, 2018: 26), entrem en un malson. De totes maneres, avisa Pelluchon, no hem de menysprear la resta de persones que encara no han obert els ulls (Pelluchon, 2018: 27), perquè encara es troben «encadenades a uns prejudicis *especistes* que justifiquen l'exploració dels animals» (Pelluchon, 2018: 28).

L'autora presenta una imatge poderosa, la idea del mite de la caverna aplicat a l'ètica animal, segons aquest concepte, contràriament al relat de *La República* de Plató, la veritat de qui s'allibera de la cova és una veritat dolorosa. Precisament pel mal que produeix és una causa que vol «promoure un món millor, menys violent i més just» (Pelluchon, 2018: 30).

4. Especisme i antiespecisme

La idea que ha mantingut l'especisme és que la vida humana és més important que la dels animals, quan en realitat cada individu considera que la seva existència val un tresor. Aquest raonament està basat en la fal·làcia de pensar que un animal no té cap mèrit per si mateix i que només ens interessa perquè ens és útil. Aquesta darrera concepció Pelluchon la denomina *antropocentrisme*.

També fa notar que ni el cartesianisme de l'animal màquina ni el Gènesi, en què les bèsties no van ser creades des del punt de vista dels humans, no han sigut els pilars de l'antropocentrisme, de l'explicació del valor merament instrumental dels animals, sinó la revolució industrial, que considerava que els recursos eren il·limitats. Avui ja no equiparem els animals als recursos naturals. De totes maneres, malgrat que gairebé tothom accepta que cal protegir la Terra, entre nosaltres encara no ha arrelat prou la idea dels drets dels altres individus sentents.

Semblaria que després dels descobriments d'etòlegs com ara Von Uexküll,

Portmann o Lorenz res no donaria suport al fet que haguem de mantenir-nos fermes en el model d'explotació que perpetua l'especisme. Els animals no només responen a estímuls, sinó que també són éssers complexos i amb una existència rica. Segons l'autora, si esperem un descobriment científic per canviar el nostre tracte amb les bestioles ja ens podem esperar asseguts. L'ètica animal no es basa només a esgrimir arguments, perquè si fos així ja hauríem resolt tots els problemes, sinó que va més enllà: «la principal dificultat rau a passar de la teoria a la pràctica» (Pelluchon, 2018: 34).

5. La causa animal i el sentit de la història

Durant la dècada de 1970, quan va tenir lloc la primera onada animalista, els animals van ser convertits en subjectes morals mitjançant el concepte d'ésser sentent. A la dècada de 1990, amb la segona fornada d'ètica animalista, Jacques Derrida i Élisabeth de Fontenay mostraven com una concepció humanista podia discriminar els animals, tal com va passar amb el racisme i el sexisme. En aquesta tercera i darrera onada actual, en què s'inscriu Pelluchon, es pretén polititzar la qüestió animal i emfasitzar en el fet que «el seu alliberament també serà el nostre» (Pelluchon, 2018: 36), perquè les relacions que hi mantenim també parlen de nosaltres mateixos.

Pelluchon compara la idea que tots els homes són lliures i iguals amb el sorgiment del *Leviathan*, els filòsofs de la Il·lustració i la Revolució Francesa. L'abolició de l'esclavitud va seguir les consignes d'aquests pensadors, de manera que si actualment hem aconseguit cert progrés moral té a veure molt poc amb enunciats científics. És més aviat gràcies a la filosofia i la política.

6. Els obstacles contra el progrés

En el cas de l'abolició de l'esclavitud humana es van haver d'afrontar dos obstacles: destruir l'arrelat racisme que deter-

minava la superioritat o la inferioritat de les races, i desmitificar que acabar amb l'esclavitud comportaria problemes econòmics, atès que no reportava guanys per a tothom. Segons Pelluchon (2018: 43): «Lincoln concebia el canvi total de sistema que comportava abolir l'esclavitud com un pas cap a un altre model social i econòmic».

La filòsofa considera que l'oposició a l'explotació animal no únicament s'ha de dur a terme en el context del capitalisme mundial, sinó també perquè «no beneficia tothom, ni tan sols la major part d'individus». ¿Qui treu profit de les tauromàquies, de les granges industrials, dels delfinaris, de la pesca, de la desforestació de terrenys boscosos per conrear-hi soja per al bestiar, de les disseccions en instituts i universitats? La resposta: alguns monopolis. Així és com la lluita antiespecista esdevé també una lluita contra els poders econòmics.

7. L'era dels éssers vius

L'era dels éssers vius és el temps del respecte per la seva llibertat, perquè hem acceptat la nostra vulnerabilitat (Pelluchon, 2018: 54), el nostre descontrol. En definitiva, ens hem adonat de la buidor i la violència que ens procura un sistema com el capitalista, en què tot es mira de cobrir amb béns. Aquesta era significa la refundació d'una ètica i d'una política que inclogui els animals i que no solament es basi en deures i prohibicions.

Segona part: la politització de la qüestió animal

1. La justícia envers els animals

«Habitar la Terra sempre comporta cohabitar amb els altres éssers vius» (Pelluchon, 2018: 59). La darrera frase vol que considerem els interessos dels animals no humans. És per aquest motiu que hem de considerar-los en les nostres polítiques públiques, perquè tota política, encara que sigui humana i que els animals esti-

guin mancats de les nostres institucions, hauria de ser una zoopolítica.

2. *Els animals són subjectes polítics i no ciutadans*

Per Pelluchon que els animals siguin sentents no significa que hagin de ser conciutadans. Creu que s'ha abusat dels casos marginals en ètica animal, que es tracta de fer notar que la raó i el llenguatge articulat no són tan fonamentals per al concepte de ciutadania, ans les persones amb discapacitats cerebrals són també considerades ciutadanes. Això ha obert la porta perquè autors com Donaldson i Kymlicka considerin els animals com a conciutadans. L'autora, però, es mostra crítica amb aquesta possibilitat, perquè creu que els humans ens sentim part d'una comunitat més gran que la dels animals i que som capaços de projectar-nos en el temps i en l'espai. De totes maneres, que sols els humans siguem ciutadans no vol dir que només nosaltres ens haguem de considerar com a subjectes morals, legals i polítics. Els animals també ho han de ser!

3. *Drets dels animals i responsabilitats dels humans*

Pelluchon lloa la idea de justícia relacional de la proposta *Zoopolis*, de Kymlicka i Donaldson, que vol tractar els *animals domèstics* com a ciutadans, els *animals salvatges* com a estrangers i els *animals llindar* —els que no són ni domèstics ni salvatges— com a migrants no ciutadans. Tot i que l'autora considera que l'obra dels canadencs és utopista, atès que no ens trobem encara en un moment en què no hi ha una amplia majoria antiespecista, no rebutja que haguem de polititzar la causa animalista.

4. *Els tres nivells de la lluita política*

Per reformar una societat cal actuar a tres nivells: normatiu, representatiu i d'actuació política. El nivell normatiu aporta les bases ètiques i filosòfiques de cada societat com a procés deliberatiu que

haurà d'actualitzar la nostra col·lectivitat i establir aquests principis en la Constitució perquè adquireixin força de llei. Per al representatiu, això és el que perfecciona la democràcia representativa, Pelluchon proposa crear una figura que representi els interessos animals, que revisi que el marc normatiu no els vulneri i que es trobi entre els diputats i els senadors. I sobre l'actuació política, cal que tothom sigui just vers els animals i potser també fora bona la creació d'un partit que defensés la seva causa.

5. *L'animalisme*

Els animalistes són persones que procuren pels interessos dels animals. Són antiespecistes i, normalment, vegans. Consideren que la seva acció s'inscriu en la lluita en contra de les injustícies i que en algun moment venceran. De totes maneres, segons Pelluchon, perquè ens trobem en una democràcia, ens cal entaular un debat amb els propietaris de les granges industrials i no veure'ls com l'enemic.

6. *Les dues temporalitats de la lluita política*

Pelluchon es mostra contrària al *welfarisme*, perquè no qüestiona l'explotació animal. L'autora considera que hi ha una doble temporalitat en la lluita dels interessos dels animals:

- a) A llarg termini, que vol promoure la fi de l'explotació.
- b) A curt termini, abans no s'arribi a la fi de l'explotació, que s'ha de produir per un consens ampli. Per això Pelluchon tracta de casos concrets en la darrera part de l'obra.

Tercera part: propostes concretes

1. *Les reivindicacions que podrien formar part d'un consens ampli*

Les propostes que esmenta Pelluchon, que tot i anar contra els interessos d'alguns humans serien acceptades àmpliament, són les següents:

- a) La fi de la captivitat.
- b) La prohibició de la cursa de braus i dels espectacles de lluites entre animals.
- c) La supressió de caceres.
- d) La prohibició dels negocis basats en la pelleteria i en la producció de foie-gras.

2. La cria i el sacrifici: voluntarisme i reconversió

Desarticular l'explotació animal passa també per reconvertir els negocis de l'alimentació i del tèxtil. Aquest moment, però, ha de partir d'un consens, d'un moviment cultural de rerefons i també ha d'estar dotat d'ajuts econòmics per tal que el comerç relacionat amb l'especisme pugui reorganitzar-se. D'aquesta manera s'evita el «xoc violent» amb els criadors intensius (Pelluchon, 2018: 111). La proposta de Pelluchon passa de la cria intensiva a la cria extensiva, és a dir, vol aconseguir que els consumidors entenguin el preu de la carn i que en limitin el consum. A partir d'aquí s'obren les portes a una dieta vegetariana i més tard vegana. L'autora també es preocupa per la gent que treballa en escorxadors, perquè creu que els caldria més formació sobre el patiment dels animals i que haurien de tenir l'opció de canviar d'ofici, ja que la seva feina provoca un desgast físic molt gran. El progrés passa per considerar tothom!

3. Innovació a la cuina, a la moda i a la indústria

El canvi que proposa Pelluchon demana innovació, sobretot en les àrees gastronòmica, tèxtil i farmacèutica. Demana que ens reinventem, que repensem el món.

4. La intensificació de la protecció dels animals

Sempre és millor adoptar un animal que no pas comprar-lo, sentència Pelluchon, que també creu que els qui no han tractat bé els animals mereixerien no poder-ne ser els guardians. També demana que policies i jutges estiguin al corrent dels maltractaments que se'ls infligeixen.

5. Educació, formació i cultura

La política és l'element clau del canvi. Es requereixen artistes i intel·lectuals que s'uneixin al substrat normatiu, perquè és a través d'aquesta normativitat que es pot incidir en la política i en les institucions. Ens cal cultura i educació: conèixer i reconèixer els animals, que s'imparteixin classes sobre ells i que es parli sobre la compassió des d'edats ben tendres i fins a la universitat.

6. Ha nascut un moviment

Pelluchon fa una darrera crida al més pur estil de manifest comunista i clou l'assaig amb una preciosa frase: «Quan fem justícia als animals, salvem la nostra ànima i assegurem el nostre futur» (Pelluchon, 2018: 126).

Àlex Agustí Polis

Universitat Pompeu Fabra

<https://doi.org/10.5565/rev/enrahonar.1223>

